

6. epizód

Szepesi Zsuzsanna a Zenetudományi Intézet Zenetudományi Szakkönyvtáráról

Beszélgetőtárs: Németh István-Csaba
Felvétel: 2026. február 17.
Első közzététel: 2026. március 6.

[00:00 – BEHARANGOZÓ]

Dohnányi op. 4-ese is a Major-hagyatékban volt, nem a Dohnányi-hagyatékban. Gyönyörű szép kéziratok vannak ebben a hagyatékban. Ritkaságok, levelek – Széchenyi-levél –, Liszt-dokumentumok. Tehát egy nagyon-nagyon összetett anyag. Vagy amikor Hymnusz-pályázatot hirdettek meg: ennek is többféle formája ott megtalálható.

– A Major Ervin-hagyatékban?

– A Major-hagyatékban, igen. A Dohnányi-hagyaték és a Rácz-hagyaték, az teljesen más, az személyhez fűződő. Dohnányinál nagyon jól lehetett kategorizálni a tevékenységi köreit: tanár volt, a Zeneakadémia vezetője volt, zongoraművész volt, zeneszerző volt. És az az érdekes ilyenkor számomra, hogy az ember nem ismeri azt az embert, akinek a kezéből, vagy akivel kapcsolatban ezek a dokumentumok megszülettek, és mégis kibontakozik előttem az élete. Kibontakozik az egyénisége. Nekem a Dohnányi, az fantasztikus volt.

[01:18 – BEKÖSZÖNÉS]

Ez itt a *Repríz, a Zenetudományi Intézet podcast-sorozata*. Annak is a hatodik adása. Én Németh István Csaba zenetörténész vagyok és mindenkit üdvözlök, aki hallgat bennünket!

Podcast-ünk címe a zenei formátan fogalomkészletéből származik, ahol a „repríz” arra utal, hogy az egyes tételek elején exponált zenei anyag, később, a kompozíció egy kiemelt pontján ismét visszatér.

Mi is erre törekszünk podcast-beszélgetéseinkben: *visszatérünk* a Zenetudományi Intézet jelentős eseményeire, hogy még egyszer, nagyobb nyilvánosság előtt reflektálhassunk azokra, az érintett munkatársak jelenlétében.

[02:00 – EXPOZÉ]

A mai meghívottunk Szepesi Zsuzsanna, a ZTI Zenetudományi Szakkönyvtárának nyugalmazott könyvtárvezetője, aki idén ünnepli 80. születésnapját. Szepesi Zsuzsanna Esztergomban született, ahol gimnazista korában egy barokk kiskápolnában kántorizált. Többek között ez a klerikális háttér volt az oka annak, hogy felsőfokú tanulmányait kisebb kerülőúttal az Országos Széchenyi Könyvtár Könyvtártudományi és Módszertani Központjában tudta elkezdni, hogy aztán az ELTE Bölcsészettudományi Karán szerezzen könyvtárosi diplomát. Később ő maga is bibliográfiai leírást tanított illetve zenei könyvtáros speciálkollégium tartott az ELTE-n.

1972-ben a Magyar Rádió tervezett, de végül meg nem valósult Információs Központjának egyik valóban létező osztályán, a Zenei Nyilvántartásnál kezdte zenei könyvtárosi pályafutását. Innen három év elteltével, 1975 márciusában került a MTA Zenetudományi Intézetének Könyvtárába, ahol 1979-től könyvtárvezető-

helyettes, 1993-tól pedig könyvtárvezető volt. Ez – akárhogy is nézzük – több mint fél évszázad, melynek során ő volt könyvtárunk lelke. Az akadémiai kutatóintézetek összevonását követően, 2012 tavaszától pedig bő két évig ő igazgatta az MTA BTK kutatóközponti könyvtárát.

Egyike volt azoknak, akik a '80-as években közreműködtek egy pár évet megért sorozat, „A magyar zenei szakirodalom bibliográfiája” anyaggyűjtésében és szerkesztésében. Ezt a sorozatot a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtárral közösen adta ki a Zenetudományi Intézet, *Bibliographia Musicologiae Hungaricae* címmel. De nemcsak magyar bibliográfiákat állított össze: az MTA idegennyelvű zenetudományi folyóirata, a *Studia Musicologica* 1979-es első füzetében Wilhelm Andrással együtt közreadta az addig megjelent 20 évfolyam jegyzékét, 1996–1999 pedig az IAML, az *International Association of Music Libraries, Archives and Music Documentation Centres*, azaz a Zenei Könyvtárak Nemzetközi Szervezetének folyóiratában közölt bibliográfia-sorozatot.

Szepesi Zsuzsanna másik tevékenységi köre a ZTI Zenetudományi Szakkönyvtárának tulajdonában lévő hagyatékok feltérképezése. Van abban valami egészen megnyugtató, de legalábbis évtizedeken átívelő, szorgalmas és kitartó munkára vall, ahogy az egyes hagyatéki katalógusok példás rendben sorakoznak Szepesi publikációi között. A '80-as években a *Zenetudományi Dolgozatok* három egymást követő kötetében jelent meg a Major-gyűjteményében lévő kottás és nem kottás kéziratok, illetve Bartók-levelek leírása.

A 2000-es években a sor Dohnányi Ernő és második felesége, Galafres Elsa hagyatékának feldolgozásával, illetve Dohnányi 4. opuszának kézirat-leírásával folytatódott, de ekkor készült a Liszt-tanítvány Giovanni Sgambati gyűjteményének leírása is.

2021-ben jött ki a Rácz Aladár hagyatéki katalógus, mely nemcsak a több száz tételnyi levelezéssel és a genfi, párizsi és budapesti tevékenységhez kapcsolódó iratokkal, hanem a hagyatékban fennmaradt fényképekkel is foglalkozik. E dokumentumokból kiderül, hogy a világhírű cimbalomművész olyan jelentős személyiségekkel állt kapcsolatban, mint Ernst Ansermet, Paul Sacher, Émile Jaques-Dalcroze és Yehudi Menuhin. És persze ide tartozik még Igor Sztravinszkij, aki Rácztól cimbalomórákat vett és darabot is írt neki.

Az önálló kötetként megjelent kiadvány természetesen Rácz Aladár zeneműveinek kézírataival is elszámol, még hozzá úgy, hogy nemcsak a Rácz Aladár-autográfok, tehát a szerzői kéziratok adatait veszi számba, hanem a feleség, Yvonne Barblan másolatait, illetve lejegyzéseit is. Ez a különbségtétel csakis úgy volt lehetséges, hogy Szepesi Zsuzsanna írásvizsgálatot végzett, melynek során tovább jutott, mint Kroó György, aki szintén foglalkozott a Rácz-hagyatékkal egy életrajz erejéig még a '70-es években. Ha valakit ez a téma bővebben érdekel, ajánlom szíves figyelmébe a Szepesi-katalógus 2021-ben tartott online könyvbemutatóját, ahol Zsuzsával, a kötet szerzőjével Papp Ágnes kolléganőnk beszélgetett. A videó elérhetősége megtalálható jelen adásunk Műsorjegyzeteiben.

[06:52 – KIVÁLÓ ÉRDEKLŐDÉS ÉS GAVALLÉROS PARTNEREK]

Szepesi Zsuzsa azok közé a nyugalmazott munkatársak közé tartozik, akik nem tudnak nem dolgozni. Majd' mindennap bejár a Zenetudományi Intézetbe, illetve a könyvtárba. Örülök, hogy elfogadta a meghívásunkat és tisztelettel köszöntöm.

– Kezét csókolom!

– Jó napot kívánok!

– „A Zenetudományi Intézet könyvtára a [BTK] társadalomtudományi könyvtárai között a gyűjtemény nagyságát tekintve a harmadik helyet foglalja el” – ez a megállapítás Zsuzsa egy 2020-as tanulmányában olvasható, amely „Az MTA Zenetudományi Intézet Könyvtárának története”-t tárgyalja. Ugyanitt írja azt is, hogy „Volt olyan

esztendő a 2000-es években, amikor a beérkezett kiadványok értéke nagyobb volt, mint amekkora értékben költségvetésből vásárolt a könyvtár.” Fából vaskarika, mondhatnánk. Hogy volt ez egyáltalán lehetséges?

– Ez valójában a cserekapcsolatoknak volt köszönhető, ami a beszerzésnek egyik fontos forrása. Voltak olyan évek, amikor valóban nagyon-nagyon élénk volt ez a kapcsolat különféle magyar és külföldi könyvtárakkal, ami az intézeti kiadványoknak is köszönhető volt. Kezdetben voltak a Bartók-kiadványok, mert az intézet Bartók Archívumként indult valaha, és sokáig nagy kereslet mutatkozott a *Documenta Bartókiana* és különféle Bartókkal kapcsolatos kiadványok iránt. Aztán elindultak az intézeti sorozatok: a *Zenetudományi Dolgozatok*, a *Műhelytanulmányok a Magyar Zenetörténethez*, aztán a *Danubiana*-sorozat. Mondhatom, hogy egész kiváló volt az érdeklődés.

– Gondolom, ide tartozott a szintén '61-ben indult *Studia Musicologica* is.

– Hogyne, a *Studia* volt az alapja a cserekapcsolatoknak. Onnan indultunk ki, azt legalább hat helyre küldtük, közben csökkenteni kellett sajnos a postaköltségek miatt, de végig éltek ezek a cserekapcsolatok. Ez volt tehát az alap, és voltak nagyon gavalléros partnereink. Nagy nemzetközi vagy nemzeti könyvtárakkal is csereberéltünk Prágából, Bécsből. Németországból kisebb kutatócsoportokkal. De voltak személyes kapcsolatok is egyes zenetudósokkal, tehát nem feltétlenül intézményes háttere volt ennek.

– Most arra gondol, hogy a magyar kollégák tartottak külföldi előadásokat és kapcsolatokat építettek?

– Így van, vagy a külföldiek megfordultak az intézetben konferencia révén, vagy kutatások révén, és akkor alakultak ki ilyen kapcsolatok. De megemlítenék két emlékezetes adományozást. Amikor Brüsszelben voltam a *Bibliothèque royale*-ban, akkor bevitték engem egy olyan raktárba, ahol a csereanyagokat tárolták. És azt mondták, hogy tessék, itt van, válogassak. És én válogattam, utánam is küldték az anyagot, nem nekem kellett hazacipelni.

– Valóban bőkezűek voltak...

– Igen, és amikor aztán itthon állományba vettem ezeket, rengeteg reprint kiadvány volt közöttük. Több mint 300.000 forint értéket képviselt.

– Akkoriban.

– Akkoriban. Nem volt kis pénz. Volt egy másik cserepartner. Brüsszelben is elsősorban a *Danubiana*-t kérték. Münsterschwarzach-ban pedig a nagy bencés apátságoknak is volt egy jelentős könyvtára, ők is kérték a *Danubiana*-t, és egyszer egy óriási nagy folyóiratanyagot küldtek. Olyan tételek is voltak benne, amelyek Magyarországon máshol nem érhetőek utol. Ez volt az, hogy meghaladta az intézeti költségvetés keretét az, amit csereanyagból állományba tudtunk venni.

– Hiszen mi magunk is produkálunk kiadványokat.

– Igen.

[10:39 – „A MAGYAR ZENETUDOMÁNY BIBLIOGRÁFIÁJA”]

– A Zenetudományi Intézet kiadványainál maradva, a bevezető expozéban három zenei szakirodalom tárgyú bibliográfiát említettem, egy magyart és két angolt, mint amelyek létrejöttében Zsuzsa szerepet játszott. Tegyük hozzá mindjárt a talán legfontosabbat: „A magyar zenetudomány bibliográfiá”-ját, mely a *Zenetudományi Dolgozatok* 1977-től 2014-ig terjedő kötetekben jelent meg. Zsuzsa a rendszerváltás után dolgozott ezen, először Pogány Györggyel, majd Benyovszky Máriával együtt. Aztán Loch Gergely folytatta egyedül 2016-ig, mikor is megszűnt ez a publikációs forma. Pár éve újból felmerült a folytatás gondolata, ám ez a kezdeményezés az online keresőmotorokra, illetve a modern bibliográfiai adatbázisokra való hivatkozással végül elhalt. Miért tartja fontosnak ezeket a nyomtatásban megjelent bibliográfiákat?

– Mert úgy gondolom, hogy amíg a világ világ, addig a nyomtatott bibliográfia élni fog, bármikor levehető a polcra. A bibliográfiáknak számtalan fajtája van: személyi bibliográfia, szakbibliográfia, vagy a szakbibliográfián belül egy bizonyos korszakot fölölélő bibliográfia. Tehát sok szempontú lehet egy ilyen kiadvány. Úgy gondolom, hogy ez a műfaj nem fog meghalni, vagy legalábbis reménykedek benne, hogy nem fog meghalni.

– Tehát a nyomtatott forma az elsődleges.

– A nyomtatott forma. Pár évvel ezelőtt a műemlékeseknél Bardoly István kollégának megjelent egy építészet- és művészettörténeti bibliográfiája. A 2001 és 2015 közötti időszakot öleli föl, 940 oldal. Impozáns egy munka, nélkülözhetetlen. Egy alap segédkönyv. Annak idején a Történettudományi Intézet is adott ki bibliográfiát. Aztán valahogy, amikor a számítógép kezdett teret hódítani, akkor elhalt. De én nagyon konzervatív vagyok ilyen tekintetben is, úgyhogy én ezt a műfajt mindig is fogom pártolni.

[12:45 – MAJOR ERVIN, A „CÉDULÁZÓS” MINDENEVŐ,
DOHNÁNYI ERNŐ ÉS MÁSODIK FELESÉGE, ILL. RÁCZ ALADÁR HAGYATÉKA]

- A bevezetőben felsoroltam azokat a hagyatékot, tulajdonképpen a legfontosabbakat a Zenetudományi Intézet szakkönyvtárának birtokában, amelyeknek a kézirat-katalógusait Zsuzsa készítette el. Ezért nem lehetünk eléggé hálásak, és ezért is kérem arra, hogy beszéljen nekünk a könyvtárnak ezekről a kincseiről!
- Ezt nagyon nehéz lenne összefoglalóan elmondani, mert nemcsak a hagyatékok képezik a kincseinket. Tulajdonképpen az egész könyvtár különbözik a többi intézeti könyvtártól, és ez adja a gazdagságát. Ugyanis itt nem csak könyv meg folyóirat van, hanem mindenféle adathordozó, a hanglemeztől a hangszalagig, a mikrofilmig, mikrokártyáig, kotta. Tehát minden van; más az összetétele a gyűjteménynek.
- Sőt, a kottákon belül ott vannak az összkiadás-sorozatok...
- Így van. A hagyatékok pluszként gazdagították az állományunkat. Itt kiemelném a Major Ervin-gyűjteményt. Major Ervint lehet, hogy ma nem engedném be a könyvtárba. Ő egy olyan megszállott gyűjtő volt, hogy semmitől nem riadt vissza. Ha valamit meg akart szerezni, akkor azt megszerezte.
- Ezzel arra utal, hogy akár közgyűjteményekből is...
- Igen. Pengézett, kitépte a lapot, stb. stb. Ugyanakkor hihetetlen figyelemmel kísérte a magyar vonatkozású dolgokat. Ha egy könyvben talált két sort, magyar vonatkozásút, akkor az biztos, hogy a könyv címlapján ceruzával föl volt tüntetve. Volt egy hallatlan cédula-anyaga. Úgy is hívták őt a kollégái, hogy „a cédulázós”. És ő mindenevő volt: nem csak zenével kapcsolatos irodalmat, hanem kéziratokat is gyűjtött. Pontosan az ő gyűjteményének, vagy annak is köszönhetően bekerült egy olyan nagyon gazdag anyag a könyvtárunkba, ami nem zenei vonatkozású: irodalmi első kiadások, színháztörténet, 19. századi könyvek. És persze ott van a 18–19. századi hallatlan kottagyűjteménye. De tőle függetlenül is olyan volt a könyvtárvezető, Albert Gábor, az elődöm, aki író és nagyon-nagyon művelt ember volt: nagyon jól szerkesztette, és ezt a hagyományt folytattuk. A zenén kívül kiterjedt a figyelmünk a határterületek irodalmára is. A művelődéstörténetnek gyakorlatilag szinte minden területéből merítettünk. Mindig azt hangsúlyoztam, hogy ez adja ennek a könyvtárnak a gazdagságát, és ezek együtt képezik a kincseit. Hát persze, hogy kiemelkednek ebből a kéziratot hagyatékok, az természetes. De így az egész az, ami egy különleges helyet foglal el az akadémiai könyvtárak sorában.
- Mondjon egy pár szót a kéziratokról is!
- Az nekem a szívem csücske. A kéziratokat annak idején nem nagyon igyekeztek földolgozni, mert nem volt rá kapacitása a könyvtárnak. Gyakorlatilag én ezt majdnem mindig munkaidőn kívül, vagy nagyon sokszor esti órákba hajlóan csináltam, mert nagyon szerettem.
- De mostanra tulajdonképpen sikerült valamennyi fontos állományt feldolgozni.
- A legfontosabbakat sikerült. Először azért kezdtem a Majorral, mert az nagyon összetett gyűjtemény volt. Természetesen nem volt róla semmiféle katalógus. Leltári számok alapján tartottuk nyilván. De egy idő után az embernek kopik a memóriája, és minden leltári számot nem tud észben tartani. Azt már tudtam, hogy ha Papp Géza bácsi verbunkosokat keres, akkor az a „C-akármennyi” számon megtalálható. De egy gyűjtemény nem kezelhető katalógus nélkül... Azért jelent meg három részben, mert annyira összetett volt maga az anyaga. Ez egy abszolút speciális gyűjtemény.
- Vannak benne kottás és nem kottás kéziratok...
- Így van. Például Dohnányi opus 4-ese is a Major-hagyatékban volt, nem a Dohnányi-hagyatékban. Gyönyörűszip kéziratok vannak ebben a hagyatékban. Ritkaságok, levelek – Széchenyi-levél –, Liszt-

dokumentumok. Tehát egy nagyon-nagyon összetett anyag. Vagy amikor *Hymnus*-pályázatot hirdettek meg: ennek is többféle formája ott megtalálható.

– A Major Ervin-hagyatékban?

– A Major-hagyatékban, igen. A Dohnányi-hagyaték és a Rácz-hagyaték, az teljesen más, az személyhez fűződő. Dohnányinál nagyon jól lehetett kategorizálni a tevékenységi köreit: tanár volt, a Zeneakadémia vezetője volt, zongoraművész volt, zeneszerző volt. És az az érdekes ilyenkor számomra, hogy az ember nem ismeri azt az embert, akinek a kezéből, vagy akivel kapcsolatban ezek a dokumentumok megszülettek, és mégis kibontakozik előtte az élete. Kibontakozik az egyénisége. Nekem a Dohnányi, az fantasztikus volt. A Rácz-hagyaték annyiban különbözött, hogy ott ott volt egy feleség, egy zeneileg rendkívül képzett feleség, aki nagyon tudta támogatni a férje művészetét.

– Értem. De térjünk vissza Dohnányira! Miért mondta, hogy fantasztikus volt? És miért Rácz kapcsán emelte csak ki a feleséget, hisz a Dohnányi-gyűjteményben külön rész van a második feleség, Galafrès Elsa irataival.

– Ez mind igaz, csak az más dolog. A Galafrès Elsa hagyatéka nem az eredeti Dohnányi-hagyatékkal került hozzánk. Azt egy antikváriustól vettük, Pastinszky Miklóstól. Én együtt kezeltem a két hagyatékot: összecsatoltam, és így szerves egészként jelent meg. De Galafrès Elsa külön eset. Ő egy híres drámai színésznő volt Bécsben. És fantasztikus színészekkel, színházi körökkel tartott kapcsolatot. Az ő hagyatékrésze inkább színháztörténeti jellegű.

– És akkor mi váltotta ki a lelkesedését a Dohnányi-hagyatékrésszel kapcsolatban?

– Az egész. Minden. A levelezés. Varázslatos embernek tartottam a Dohnányit. Teljesen más volt, mint Kodály és Bartók. Noha mondhatni, hogy kortársak voltak. Mint ember, nekem nagyon szimpatikus volt.

[18:42 – ETO és FZO]

– Értettem. Elhangzott már, hogy az OSZK Könyvtártudományi és Módszertani Központjában tanulta a szakmát, igazán elsőrendű tanároktól. A zenei könyvtáros tanfolyamot Pethes Iván tartotta, zenetörténetet pedig Földes Imrénél hallgatott. Egyébként a könyvtáros-képzés akkoriban jóval közelebb állt a klasszika-filológiára alapozott régi vágású bölcsészgondolkodáshoz. Márpedig az információknak ez a nagy hagyományt maga mögött tudó, bevált feldolgozásmódja manapság, amikor exponenciálisan – vagy inkább kaotikusan – megnövekedett a hozzáférhető adatmennyiség, hirtelen fontosabb lett, mint korábban bármikor. Nemcsak a könyvtárosok, hanem valamennyiünk számára, akik akaratlanul is ebbe a nehezen átlátható digitális információdömpingbe kerültünk... Ennek függvényében kérdezem, mi az, amit a könyvtártudomány mint önálló tudományág módszertanából egyaránt felhasználhat könyvtáros, kutató és mezei olvasó?

– Egyfajta rendszerezőképeség, azt hiszem, ami itt dönt ebben a dologban. Hogyha az ember itt tud rendet tartani, rendszerezni, és azt következetesen végig vinni, akkor azt az élet más területén is tudja. És a memória, ami itt szintén egy döntő dolog. Nekem valamikor igazi könyvtáros-memóriám volt. Ma már nagyon kopik, és felejték, de ha egy könyv a kezemben volt, arra én évtizedekig visszaemlékeztem. És ennek az egész életben hasznát lehet venni. Az ember egy ilyen képzés során megkapja az alapokat, ami azért elég nagy területet ölel föl. A könyvtártörténettől a nyomdászattörténetig, a könyvtörténettől az írástörténetig itt minden van. És aztán jönnek az úgynevezett könyvtártani részek, amelyek a könyvtár gyakorlati tevékenységébe vezetik be az embert. Onnantól kezdve, hogy a leltárkönyvet hogy vezetjük, hogy szakozunk, milyen osztályozási rendszert használunk, miben különböznek az osztályozási rendszerek egymástól, szóval az alapokat itt kapja meg az ember.

– Beszéljen Pethes Iván zenei rendszerezéséről! Ha jól értem, a tanárának egyik fontos tevékenységi területe az volt, hogy kidolgozta az épp akkoriban, a '70-es években esedékessé váló zenei állományoknak a módszertanát.

–Igen. Az egy speciális zenei osztályozási rendszer volt, amit a Magyar Rádióban is használtunk, meg a Szabó Ervin Könyvtár zenei részlegében is használtak, sőt a Könyvtártudományi Intézetnek volt egy

kiadványsorozata. Nemcsak az *Új Könyvek* sorozat, hanem az *Új Kották* és *Új Hanglemezek* című sorozat is élt pár évig, ahol a megjelent kottákat és hanglemezeket szakoztuk, tehát kapott egy ETO-jelzetet és kapott egy úgynevezett FZO-jelzetet a Pethes Iván rendszere alapján. Akkoriban azért volt rá igény, mert szinte minden nagy megyei könyvtárban volt fonotéka, tehát volt zenei részlegük, és az olvasói igényeknek megfelelően gyarapítottak, illetve használták ezeket a segédleteket.

[21:56 – AZ AKADÉMIAI KÖNYVTÁR KÉZIRATTÁRÁNAK
AZ OSZTÁLYOZÁSI RENDSZERE]

– Evezzünk vissza az akadémiai intézetekhez! A Rácz Aladár-katalógus online könyvbemutatóján kiemelte, hogy az Akadémiai Könyvtár Kézirattárának rendszerezési elvét tartja mérvadónak. A könyvtártörténeti tanulmányából tudható, hogy ugyan az 1994-es akadémiai törvény formálisan megszüntette az Akadémiai Könyvtár és az intézeti könyvtárak közötti adminisztratív kapcsolatot, ám ettől függetlenül a módszertani irány továbbra is érvényes maradt. Hogyan foglalná össze az Akadémia Kézirattárának rendszerezési elvét? És egyáltalán, hogy néz ki a gyakorlatban az ilyen nagy hagyatékoknak a katalogizálása?

– Az akadémiai intézetek az Akadémiai Nagykönyvtár főhatóságához tartoztak, amíg az akadémiai törvény el nem vágta a köldökzsinórt. Szoros szakmai kapcsolatban voltunk, beszámolási kötelezettségeink voltak, segítettek minket dokumentumokkal, nyomtatványokkal, tanácsokkal, tanfolyamokkal. Tehát nagyon jó volt a kapcsolatunk. Volt összehasonlítási alapunk. Harmincvalahány akadémiai intézeti könyvtár volt: természettudományos, alkalmazott tudományos, bölcsészettudományi. Készültek a statisztikák. Így alakult ki az az eredmény, amit az előbb említett is, hogy a társadalomtudományi könyvtárak körében a Zenetudományi Intézet könyvtára volt a harmadik legnagyobb gyűjtemény. Amikor én elkezdtem a kéziratokkal foglalkozni, akkor megnéztem, hogy... Nem megnéztem, ott volt a hátam mögött a könyvespolcon, ott sorakoztak az Akadémia Kézirattárának a kiadványai.

– Ez nem akadályozta annak, hogy meg is nézze őket.

– Így van. Különbőféle ottani hagyatékokról. És ezt tekintettem én etalonnak. Az Akadémiai Könyvtár Kézirattárában kialakult egy nagyszerű rendszer, aminek alapján dolgoztak. Ott Berlász Jenőt érdemes megemlíteni, vagy Csapody Csabát, aztán Csanak Dórát. Szerintem az egyik legjobb osztálya volt az Akadémiai Könyvtárnak. És amikor elkezdtem a kéziratokkal foglalkozni, akkor megnéztem, hogy ezek a kötetek hogyan, miként, milyen fölosztásban és milyen tematika szerint tartalmazzák az anyagot. És eszerint próbáltam én is rendezni az itteni hagyatékokat. Ha valamit nem tudtam, akkor fogtam a telefont, és fölhívtam a kollégákat, vagy Körmeny Kingát, vagy Mázi Bélát, és megkérdeztem, hogy ez mi, ezzel én mit csináljak. Ez levéltári és kéziratári tevékenység nagyjából, nem csak könyvtárosi tevékenység. Ezt nem tanítják az egyetemen, ebbe bele kell tanulni, és ezt csak nálamnál okosabbaktól tudom megtanulni. Úgyhogy mindig megnéztem a Szabó Lőrinc- vagy a Pilinszky-hagyatékot, ami egészen más típusú anyagot tartalmazott persze, de azért a fő csapásokat lehetett követni.

[24:41 – „AHHOZ, HOGY TUDJAM, HOGY MI VAN ITT,
NAGYON NAGY HELYRE VAN SZÜKSÉGEM.”]

– Ez volt a módszertani tájékozódás, a tervezés. És aztán konkrétan a hagyatékok katalogizálása hogy nézett ki?

– Hát, mondjuk, a Dohnányi, az nehéz volt. Az azért volt nehéz, mert amikor megvették a hagyatékokat, akkor ott nem volt előrendezés. Akkor egy nagy borítékban német nyelvű levelek, angol nyelvű levelek, zeneakadémiai papírok...

– Ömlesztett formában?

– Ömlesztett formában. Természetesen így nem lehet állományba venni, mert a dokumentumokat darabonként mi állományba vesszük, beírjuk a leltárkönyvbe. Aztán később kap egy jelzetet, ami alapján vissza lehet keresni. Ez azt jelentette, hogy a közel 2.000 dokumentumot darabonként szét kellett szedni,

és akkor csoportosítani, hogy működési iratok, családi levelek, testvérével történt levelezés, a Liszt-zongoraverseny szervezése, mert az is benne van a hagyatékban. Tehát külön kell bontani. Azóta mindig is mondom a kollégáknak, hogy ha bármiféle hagyatékot kapnak vagy vesznek, azt először át kell tekinteni. – És ha jól értem, ennek az áttekintésnek a folyamán, a térben való kiterítés, a térbeli elrendezés is szerephez jut.

– Hát az nehéz. Ahhoz kell egy ekkora asztal, amilyen nagy asztal előtt mi most ülünk. Vagy inkább kétszer ekkora asztalra van szükség. És akkor ott az ember kitergeti ezeket a papírokat. És bizony emlékezni kell arra, hogy két héttel ezelőtt az asztal melyik sarkára melyik levelet tettem el, vagy a másik iratot hol helyeztem el. Mert nem lehet minden nap ezt utána fiókba tenni, és harmadik nap újrakezdni. Annak ott kell lenni, szét kell teregetni, áttekintést kell nyerni az egész anyag tartalmáról. Dohnányinál nehéz volt, mert nem volt nagy asztal. Ültem a számítógép előtt, ölemben egy levél, egyik széken egy levél, a másik széken a másik féle papír. És amikor [2024-ben] a Pásztory Ditta hagyatékával bíztak meg bartókos kollégák, akkor ott volt egy halom láda. Elég koszos ládák. Nem nagyon lehetett tudni, hogy mi van benne. És akkor én mondtam, hogy nekem ahhoz, hogy tudjam, hogy mi van itt, nekem itt nagyon nagy helyre van szükségem.

– És akkor volt az, hogy a Ditta asszonynak a hagyatékát kitergette.

– Kitergettem a Szabolcsi-teremben, készült is róla fénykép. Ott volt a szoba közepén, három vagy négy nagy összetolt asztal, körbe székek, ott mindenhol papírok voltak. Ott mindenhol papírok voltak, és akkor először jött az, hogy ilyen dosszié, olyan dosszié... A végén egész csinosan összeállt a kép.

– Értem. Ezt én nagyon fontosnak tartom, különösen a Facebook-felhasználók számára. Pontosabban azoknak, akik az érintést az érintőképernyőre meg az egérre korlátozzák. Hogy belegondoljanak abba, hogy az információ rendezésének ez az egyik működő formája, hogy az egyes tételeket, a hasonlókat egymás mellé téve, egy nagyobb térben ki lehet...

– Igen. Ezt számítógépen nem is lehetne csinálni. Ezt először így fizikailag ki kell teregetni és áttekinteni az anyagot.

– Értem.

[27:45 – KÖNYVTÁROS ABSZOLÚT HALLÁS]

Az előkészítő beszélgetésünk során két olyan dolgot is mondott, ami igencsak felkeltette érdeklődésemet. Az egyik az volt, hogy több helyen is vezetett különböző típusú nyilvántartásokat az esztergomi fiúgimnáziumtól a Bölcsészettudományi Kutatóközpont könyvtáráig, katalogizált műszaki, szépirodalmi és zenei könyvtári állományt. Ezeknek egy közös – Zsuzsa személyéhez kapcsolódó – vonása volt, hogy előbb-utóbb kívülről, fejből tudta az egész anyagot. Ami igazán irigylésre méltó. A másik dolog, ami feltűnt, az volt, mikor felidézte, hogy hangversenyen ülve és zenét hallgatva látta, látja maga előtt a szakjelzeteket – itt, ha jól értem, az ETO-jelzetek Pethes Iván által kidolgozott zenei rendszerére kell gondolnunk. Ezek szerint létezik az abszolút hallásnak egy speciálisan könyvtáros válfaja?

– Van, de itt korigálni kell, mert a Pethes nem az ETO-t dolgozta ki, hanem az FZO rendszerét. ETO-t is használtunk. Az ETO-rendszer – bár fejlesztik, egy nemzetközi szervezet gondozza – bizonyos tudományterületek jelzetezésére nem alkalmas. De ha hangversenyen voltam, ugye én az FZO-val dolgoztam elsősorban...

– Akkor mondjuk el, hogy mi az az FZO!

– Ez a flexibilis zenei osztályozási rendszer...

– ... amit ő dolgozott ki.

– ...amit ő dolgozott ki. És akkor, mit tudom én, valaki elkezdett zongorázni, akkor „Na, – mondom – a 161-es megszólalt!” Az volt a zongora jelzete. Ezt ha könyvtárosi abszolút hallásnak véli, akkor ez az. Kívülről tudtam a jelzeteit a hangszereknek, mindegyiknek.

[29:24 – MENNYEZETIG ÉRŐ SZEKRÉNYEK PANNONHALMÁN]

– Értem. Zsuzsa tagja volt a Szentpéteri József által a Bölcsészettudományi Kutatóközpont keretében életre hívott teamnek. Négy évet dolgozott László Gyula, a kettős honfoglalás elméletét megalkotó erdélyi származású régész hagyatékán, amelyből a kéziratok, több mint 4.000 levél leírását készítette el. Jelenleg is jár Pannonhalmára, kottákat dolgoz fel az úgynevezett monostori hagyatékban, amellyel korábban Szigeti Kilián foglalkozott. És ott a bejegyzésekből rájött, hogy a gyűjteményben hangszerek is kell legyenek.

Avasson be bennünket ebbe a felfedezésébe!

– Az is nagyon érdekes volt. Az egy fantasztikus hagyaték. Szigeti Kiliánnak a nevét én gyakorlatilag itt a Zenetudományi Intézetben ismertem meg. Sőt, találkoztam is vele: ő nagy orgonakutató volt, és többször járt itt az Intézetben. És az érdekes volt, hogy hogy próbálta föltérképezni az elődeinek a munkáját, milyen szempontok szerint nézte át az anyagot, vagy örökítette meg. Az nagyon érdekes volt. Nekem az az érzésem, hogy szinte minden zenei dokumentum a kezében volt.

– Tehát most a Pannonhalmi Bencés Főapátságnak a monostori zenei életének a leképezéséről beszélünk?

– Nem, nem egészen. Ugye adva volt a könyvtárnak egy zenei gyűjteménye, ami kottákból állt. Van benne jezsuita időkből, és van 18–19. századi (sőt, 20. századi anyag is van): ez a régebbi anyag. Ez mind, szinte darabról darabra megfordult Szigeti Kilián kezében. És úgy tudom, hogy rendszeres levelezést folytatott külföldi kollégákkal is. Az ottani aktív zenélésre vonatkozó dolgokra akkor figyeltem föl, amikor a későbbi, tehát a 20. századi kottaanyagot rendeztem, durva betűrendbe raktam a kottákat. És akkor észrevettem a jelzéseket, meg fölfigyeltem egy érdekes névre: Gál Geláz. Ilye nevet az ember nem hall minden nap. És akkor utánanéztam, hogy ki lehetett. Kiderült, hogy – ő egyébként ornitológus is volt –, hogy ott ők komolyan zenéltek, vonósnégyest. Kamaráztak. Ott voltak a jelzések a kottában. Különbőféle, de egész modern darabok is voltak, tehát meglepő volt az érdeklődésük. S amikor láttam, hogy ebben is jelzés, hát itt komoly kamarázás folyt. Hát mondtam a kollégáknak, itt kell, hogy legyenek hangszerek is. Hát azt mondják, hogy azok nincsenek. Lukács tanár úr azt mondta, hogy nincs. [Áment] Lukács tanár úr volt, aki a Szigeti Kilián után örökölte a zenei anyagnak a gondozását, illetve annak a feladatát. Hát hogy nincs? Hát mondom, figyeljete, itt van a kottában. Első hegedű, második hegedű, satöbbi, satöbbi. Hát kellett, hogy valamin játsszanak. És ez a kottagyűjtemény, ez a 20. századi, ez a klauzúrán volt. Plafonig érő hatalmas szekrényekben, és hát ott létráztam keményen. Egyik szekrényből a másikba másztam, de a folyosó végén voltak még ilyen mennyezetig érő szekrények. Mondom, nézzük már meg a többit is. Hát aztán találtunk hegedűt, egy-két fúvós hangszert. Csak arra senkinek nem terjedt ki a figyelme, mert aktív zenélés itt a monostorban nem volt. Az iskolában igen, a gimnáziumban. Ott is komoly zenei élet folyik. Orgonától kezdve mindent tanulhatnak a gyerekek. De ez a monostori.

– A monostori zenei élet a 20. század folyamán értendő.

– Igen, igen.

[32:52 – DR. KOVÁCH ZOLTÁN ÉS AZ ESZTERGOMI BIBLIOTHECA]

– Zsuzsa Esztergomban nőtt fel, mi több, tősgyökeres esztergomi. Itt szerezte olvasottsága, műveltsége alaprétegét, nem teljesen függetlenül attól, hogy gyerekkori hittanárát éppen akkor nevezték ki a Bibliotheca igazgatójának, amikor Zsuzsa gimnazista lett. Szakdolgozatának témája is innen választotta. Aztán 1981-ben rövid cikket közölt „Az esztergomi Bibliotheca 17. századi történetéhez” címmel, mely valójában nekrológnak szánt írás volt, lévén, hogy Kovách Zoltán akkor halt meg mindössze 51 évesen. Aztán 2011-ben sajtó alá rendezte Kovách nagyszabású áttekintését: „Az Esztergomi Főszékesegyházi Könyvtár történetét a 11. századtól 1820-ig.” Mi minden köti az esztergomi könyvtárakhoz?

– A Bibliothecához elsősorban Kovách Zoltán személye, aki egy nagyon színes egyéniség volt. Sokat tanultunk tőle. Ki is használtuk alaposan. A gimnázium közelsége az nagyon csábító volt, mert nem a Bibliotheca épületében lakott még akkor, hanem a Vízivárosi Plébánián, ami közel volt a gimnáziumhoz.

Én latint tanultam a gimnáziumban, és hogyha valami nehézség támadt a latin fordításoknál, akkor átrohantam, az ajtaja alatt betoltam a papírt a latin leckével, és ráírtam: „Zoli bácsi, a nagyszünetben jövök érte”. Addigra lefordította. Ez volt gimnazista korunkban. Tényleg nagyon sokat segített. Én meg segítettem más barátnókkal, barátokkal együtt, kiállítás rendezésnél, előkészítésénél. Pontosan tudtam, hogy hol van a Fugger-gyűjtemény, hol vannak az RMK-k, hol vannak az antikvák, hol vannak a térképek, hol van a Bakócz-graduále, ezeket én tudtam, és az a szag, ami egy ilyen öreg könyvtárból árad, semmivel se téveszthető össze. Az emberre ráragad egy csomó minden, hogy ezt kell elolvasni, azt kell elolvasni, azt nézd meg, nézzél utána, stb. stb.

A másik könyvtár, ahova szívesen jártam, az a Keresztény Múzeum könyvtára volt. Nagyon jó könyvtár volt. A múzeumba is jártam rendszeresen, de könyvtárba is mehettem. Úgyhogy ott ismertem meg például Prokopp Máriát. Szóval nagyon sok értékes barátra tettem szert, akiktől csak tanulni lehetett. És a kántorságom révén pedig megismertem egy csomó ferences atyát. Ha valami könyvre volt szükségem, akkor készen álltak állandóan. Mindig volt kitől tanulnom. Szoktam mondani, hogy Esztergom szabad királyi városban születtem, minden alkalommal elsíratom a szülővárosom történetét, és fáj a szívem, hogyha szép magyar városokba megyek, Győrbe vagy Egerbe, vagy akárhova, hogy Esztergom miért nem néz így ki, mint ezek a városok. Esztergom a történelemnek a mostohagyereke, valljuk be.

– Most a török hódoltságra gondol?

– Igen, igen. Meg a nem oly régi időkre gondolva is mondhatjuk, hogy mostohagyerek volt a város. De hát akárhova megy az ember Esztergomban, ott minden-minden ragad, minden okosság, minden látnivaló. Dacára a mostoha korszakának. Azért ott vannak a múzeumok. Egész Európa ott van az ember szeme előtt. Volt honnan tanulni, meg kiktől tanulni.

– Szepesi Zsuzsanna, köszönöm szépen, hogy válaszolt a kérdéseimre!

– Én is köszönöm szépen.

[36:18 – ELKÖSZÖNÉS]

Ez volt a *Repríz*, a Zenetudományi Intézet podcast-sorozatának hatodik adása. A mai alkalommal Szepesi Zsuzsannát láttam vendégül, akinek még egyszer nagyon köszönöm, hogy elfogadta a meghívást.

A *Repríz* adásait a páros hónapok végén tesszük közzé a bejáratott online platformokon, a Spotifyon, a YouTubeon és a Facebookon. Ha tehetik, iratkozzanak fel ezekre a csatornákra, hogy értesüljenek az új adások közzétételéről!

A *Repríz*-t természetesen megtalálják a Zenetudományi Intézet honlapján is, ahol az epizódokat *Műsorjegyzetek* egészítik ki.

Hangmérnök: Buzás Attila

A szerkesztőség tagjai: Németh Zsombor és Lipták Dániel

Főszerkesztő-műsorvezető: Németh István-Csaba

Felelős kiadó: az ELTE HTK Zenetudományi Intézetének igazgatója, Richter Pál

[37:15 – MÁSODIK SZIGNÁL]

Én Németh István-Csaba zenetörténész vagyok és köszönöm a figyelmet. A viszonthallásra!